

ASISTENȚA JURIDICĂ GRATUITĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Asistența juridică este un drept al părților.

În acest sens alin. 1 art. 17 din CPP arată că în tot cursul procesului penal părțile au dreptul să fie asistate, iar alin. 3 din același articol obligă organul de urmărire penală și instanța de judecată să asigure bănuitului, învinuitului, inculpatului dreptul la asistența juridică calificată.

Din reglementările în vigoare se poate deduce că folosirea acestui drept este facultativă, în sensul că părțile vor aprecia dacă vor apela sau nu la apărător.

De la această regulă există și derogări, atunci când legiuitorul a stabilit cazurile de asistență juridică obligatorie în cazul în care:

- 1) aceasta o cere bănuitul, învinuitul, inculpatul;
- 2) bănuitul, învinuitul, inculpatul întâmpină dificultăți pentru a se apăra el însuși, fiind mut, surd, orb sau avînd alte dereglări esențiale ale vorbirii, auzului, vederii, precum și defecte fizice sau mintale;
- 3) bănuitul, învinuitul, inculpatul nu posedă sau posedă în măsură insuficientă limba în care se desfășoară procesul penal;
- 4) bănuitul, învinuitul, inculpatul este minor;
- 5) bănuitul, învinuitul, inculpatul este militar în termen;
- 6) bănuitului, învinuitului, inculpatului i se incriminează o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă;
- 7) bănuitul, învinuitul, inculpatul este ținut în stare de arest ca măsură preventivă sau este trimis la expertiza judiciară psihiatrică în condiții de staționar;
- 8) interesele bănuiților, învinuiților, inculpaților sînt contradictorii și cel puțin unul din ei este asistat de apărător;
- 9) în cauza respectivă participă apărătorul părții vătămate sau al părții civile;
- 10) interesele justiției cer participarea lui în ședința de judecată în primă instanță, în apel și în recurs, precum și la judecarea cauzei pe cale extraordinară de atac;
- 11) procesul penal se desfășoară în privința unei persoane iresponsabile, căreia i se incriminează săvîrșirea unor fapte prejudiciabile sau în privința unei persoane care s-a îmbolnăvit mintal după săvîrșirea unor asemenea fapte;
- 12) procesul penal se desfășoară în privința reabilitării unei persoane decedate la momentul examinării cauzei.

Faptul că în cazurile enumerate apărarea este obligatorie reprezintă o garanție a stabilirii adevărului care va determina soluționarea cauzei cu contribuția competentă și activă a apărătorului.

Când asistența juridică este obligatorie învinuitul, inculpatul nu poate fi judecat în lipsa apărătorului. Dispozițiile privitoare la asistarea inculpatului de către un apărător sunt prevăzute sub sancțiunea nulității absolute.

Dacă asistența juridică este obligatorie, în cazul când inculpatul nu și-a ales un apărător, se întreprind măsuri pentru desemnarea unui apărător din oficiu. Așa necesită să proceda chiar dacă inculpatul declară în instanța că nu are nevoie de apărător sau este apt de a se apăra de sine stătător. Renunțarea la apărător înseamnă voința bănuitului, învinuitului, inculpatului de a-și exercita el însuși apărarea și poate fi acceptată în măsura în care este înaintată în mod benevol, din proprie inițiativă, în prezența apărătorului care ar putea fi numit din oficiu. Categorie este interzisă renunțarea la apărător în cazul în care este determinată de imposibilitatea de a remunera asistența juridică. Organul de urmărire penală sau instanța este în drept să nu accepte renunțarea la apărător în cazurile participării obligatorii a apărătorului și atunci cînd interesele justiției o cer.

Este rezervat dreptul bănuitului, învinuitului, inculpatului care a renunțat la apărător de a invita ulterior un apărător sau a cere numirea unui avocat din oficiu care va fi admis din momentul cînd a fost invitat sau solicitat.

De aici deducem obligația statului de a-i asigura asistența juridică calificată în condiții generale.

Organele oficiale solicită numirea din oficiu a apărătorului de către biroul de avocați la cererea părților și în cazul în care participarea apărătorului este obligatorie, iar partea nu dispune de apărător ales.

Audierea bănuitului, învinuitului, inculpatului se face numai în prezența unui apărător ales sau numit din oficiu, imediat după reținerea bănuitului sau, după caz, după punerea sub învinuire, dacă acesta acceptă să fie audiat.

Asistența juridică a celorlalte părți are loc în general în aceleași condiții ca și pentru învinuit sau inculpat, dispozițiile referitoare la apărarea inculpatului aplicându-se în mod corespunzător.

Spre deosebire de bănuit, învinuit și inculpat, în cazul celorlalte părți legea permite exercitarea apărării prin instituția reprezentării.

Potrivit dispozițiilor CPP, în calitate de reprezentanți ai victimei, părții vătămate, părții civile și părții civilmente responsabile la procesul penal pot participa avocați și alte persoane împuternicite cu asemenea atribuții de către participantul la procesul respectiv, prin procură. În calitate de reprezentant al persoanei juridice, recunoscută ca parte civilă sau parte civilmente responsabilă, se admite conducătorul unității respective la prezentarea legitimației.

Pentru victima și partea vătămată se stabilește asistența din partea unui avocat din oficiu în cazul în care nu dispune de mijloace bănești de a plăti un apărător ales. Ultimul este admis pentru victima din momentul sesizării organelor de urmărire penală despre infracțiune, iar pentru partea vătămată din momentul recunoașterii prin ordonanță organului de urmărire penală. Cât privește partea civilă și partea civilmente responsabilă, cu toate că art. 17 CPP le asigură dreptul de a fi reprezentate de un apărător numit din oficiu, în art. 62 și 74 CPP, unde se reglementează statutul lor procesual, acest drept nu este amintit și evident nici nu se specifică momentul admiterii apărătorului.

Participarea obligatorie a apărătorului la procesul penal, indiferent de calitatea procesuală a părții, este asigurată de organul de urmărire penală și de instanța judiciară.